

Jézus messiási öntudata János evangéliumának 17. fejezetében

SZABÓ JÁNOS BENCE

Ebben a tanulmányban Jézus messiási öntudatának vizsgálata volt a célom, János evangéliumának 17. fejezete alapján. A keresztyénségen belül Jézusra Messiásként, vagy Krisztusként hivatkoznak. Viszont kevesebb szó esik arról, hogy ez alatt mit kell pontosan érteni, minek alapján történik ez az azonosítás, illetve Jézus maga is így tekintett-e saját magára. Ezt a témát szerettem volna kissé körüljárni. Ehhez a negyedik evangéliumot vettem alapul és igyekeztem feltárni, hogyan jelenik meg benne a Messiás személye, illetve miként használja a *Χριστός*, illetve a gyakoribb előfordulással bíró *Μεσσίας* kifejezéseket. Azért, hogy teljesebb képet kaphassak, röviden kitérek a szavak, illetve a negyedik evangélium háttérét jelentő judaizmusra is, amely a messiási váradalmak tekintetében is sokatmondó. Az ezekből kapott információkat vettem össze a főpapi ima szövegével, hogy megláthassam Jézus alkalmazta-e ezeket saját magára, és így fény derüljön arra, hogy valóban messiási öntudattal rendelkezett-e.

Kulcsszavak: Krisztus, Messiás, öntudat, főpapi ima, exegézis

1. Bevezetés

Jelen tanulmányban azt a kérdést szeretném körüljárni, hogy a názáreti Jézus miként tekintett saját magára, milyen identitással rendelkezett, és mit gondolt a saját küldetéséről. Ezekre a kérdésekre János evangéliumának, azon belül is a főpapi imának nevezett 17. fejezet vizsgálatával szeretnék fényt deríteni. A témaválasztás oka, hogy a Jézus személyéhez kapcsolódó sokféle szemlélet, a szolgálatát értelmező különböző nézetek kapcsán bennem is felmerült a kérdés, hogy miként tekintett magára a Názáreti. A kérdés felvetésénél nagy szerepet játszott az, hogy a keresztyénségen belül általánosan elfogadott, hogy Jézust a Krisztussal azonosítják. Viszont aránylag kevés alkalommal térnek ki arra, hogy ennek az identifikálásnak mi az alapja. Emellett jogos, de szintén mellőzött kérdés, hogy Jézus vajon elfogadná-e az Őrá alkalmazott titulust, vagy

esetlegesen elhatárolódna tőle. A teológusoknál, akik Jézus isteni küldetésstudatát vizsgálják, végletesen eltérő válaszokkal találkozunk. Vannak ugyanis, akik egyértelműen jézusinak tartják a jelenséget (pl.: Goppelt, Jeremias, vagy Hengel), de vannak olyanok, akik szerint a názáreti Jézust az ősegyház ruházta fel utólag a messiási küldetéssel. Ezen vélemény képviselői, mint Bultmann, vagy Braun is, Jézus történeti személyét „egyszerű” rabbinak tekintik, így a Názáreti és a Messiás személyének összefonódását későbbi teológiai koncepciónak vélik. Emellett vannak, akik a középutat választva részben elfogadják Jézus messiási küldetésstudatát, de a méltóságjelzőket húsvét utánról eredeztetik, közéjük tartozik Bornkamm és Käsemann.¹ Mindenesetre a Jézus krisztusi küldetésstudatát firtató kérdés fontos teológiai súllyal bír, és közel sem tekinthető lezártnak.

2. A főpapi ima tágabb kontextusa

A perikópa, amely a vizsgálat tárgyát képezi, János evangéliumának a 17. fejezetében található. A vizsgálatot ezért először a tágabb kontextussal kezdem, aminek célja, hogy meglássuk mi az evangélium fő témája, milyen sajátosságai vannak és hogyan viszonyul ezekhez a főpapi ima szakasza. János gondolkodására nagy hatást gyakorolt az Ószövetség, amit jól mutat az, hogy 14 konkrét idézet szerepel az evangéliumában és még ezeken kívül számos célzott utalás történik rá. Idézeteinek egy része a *Septuagintából* származik, egy másik része pedig úgy tűnik, hogy saját fordítása a héber szövegből. Az alapján, hogy sokszor nem konkrétan idéz az iratokból, hanem csak burkolt módon utal rájuk, egyértelműen következtethetünk arra, hogy nagyon sokat foglalkozott az Ószövetséggel, és teljesen elmerült annak tanításában, valamint azt be is építette saját gondolkodásába.² Tehát János teológiájában fontos szerepet kapott az Ószövetség, aminek a messiás-képét felhasználta az evangéliumában. Az is egyediségét szolgálja a perikópának, hogy János evangéliuma az egyetlen hely, ahol a főpapi imával találkozunk, nincsenek ezzel megegyező párhuzamos szakaszok, amelyekkel összevethetnénk, ráadásul nem szinoptikus evangéliumban került feljegyzésre. Figyelemre méltó Carson nézete, aki a mellett érvel, hogy az imádság, bizonyos fokig tekinthető a teljes evangélium összefoglalásaként is, ugyanis a legfontosabb, meghatározó témáit, itt is felsorakoztatja a szentíró. Ilyen témaként jelenik meg Jézus engedelmessége az Atya felé, az Atya megdicsőítése, Isten kijelentése, a tanítványok kihívása a világból, az egység, mint az Atya és a Fiú egysége, valamint a tanítványok közötti egység és még sorolhatnánk. Tehát egyrészt az imádság egyfajta summáriumként szerepel,³ a teljes evangélium tömörített változataként értelmezhető.

---

1. Stuhlmacher 2017, 117. old.

2. Morris 1971, 60. old.

3. Carson 1991, 551. old.

Ugyanakkor nem csak azt érdemes megfigyelni, hogy az egész hogyan jelenik meg a kicsiben, hanem azt is, hogy a perikópa hogyan viszonyul az evangélium egészéhez. Ugyancsak Carson hívja fel a figyelmet arra, hogy a negyedik evangélium fókuszja Krisztus szenvedéstörténetére irányul, az azt megelőző részét pedig egy hosszú részletes bevezetőként is lehet tekinteni. Emellett János az elejétől a végéig úgy mutatja be Jézus passiótörténetét, mint Isten cselekvését rajta. Ennek fényében kirajzolódik egy erőteljes fokozás,⁴ amelynek beteljesedése a 18. fejezettől Jézus szenvedésével és megdicsőülésével veszi kezdetét. Így tehát a 17. fejezetben elhelyezkedő imádság az egész fokozás csúcspontjaként jelenik meg.⁵ Ezt csak megerősíti az a megállapítás, hogy János evangéliumában a főpapi ima jelenti a határozott fordulópontot Jézus szolgálata és szenvedése között, amely mind előrevetíti, mind visszatekintve láttatja Jézus megdicsőülésének óráját.⁶

3. A főpapi ima szűkebb kontextusa

Ha nyomon követjük Jézus életének főbb szakaszait János evangéliumán belül, akkor azt látjuk, hogy már a 12. fejezetben bevonul Jeruzsálembe és a 13. fejezet elejétől a 19. fejezet végéig szereplő események mindösszesen huszonnégy óra leforgása alatt zajlanak le. Ebben látszik egyfajta fokozás, ugyanis érezhetően több energiát szánt a szentíró az ezekben a fejezetekben szereplő leírások kifejtésére. Ezen belül is a 14. fejezettől kezdődő szakasz egy belső egységet mutat, ahol Jézus utolsó nagy tanítói blokkja szerepel, az úgynevezett búcsúbeszéd. Ebben a részben jelenik meg Jézus halálának és megdicsőülésének megváltástörténeti teológiája.⁷ A főpapi ima szűkebb értelemben vett szövegkörnyezetét tehát Jézus búcsúbeszédei adják. Habár érezhető egy váltás a 16. és a 17. fejezet között, ugyanis az addigi címzett tanítványok helyébe az Atya kerül, mint megszólított személy, mégis megfigyelhető a szoros kapcsolat a búcsúbeszéd és a főpapi ima között. Ez az összefűződés látszik a perikópa elején található átvezetésben is: *Tauta elalészen Jészusz (Ταῦτα ἐλάλησεν Ἰησοῦς,)*, ezeket mondta Jézus. A *Tauta (Ταῦτα)* mutató névmás visszautal az előző négy fejezetben elhangzottakra, amelyek után Jézus imádkozni kezd, de maga a szövegkörnyezet is egyértelművé teszi, hogy ezek egymás után történő események. A dolog különlegessége, hogy nem csak a főpapi ima, de a szűkebb kontextusként tárgyalt búcsúbeszéd is egyedülálló anyag, az itt elhangzottakra nem találunk párhuzamot a szinoptikusoknál.⁸ Köstenberger szerint ehhez az egységhez tartozik már a 13. fejezet

---

4. Ez a fokozás megfigyelhető, ahogyan végig ível a következő igehelyeken: János 1,29; 1, 34; 3,14-15; 6, 51-58; 10, 11; 11, 49-52; 13, 8

5. Carson 1991, 551. old.

6. Keener 2012, 1050. old.

7. Carson, Moo 2007, 228. old.

8. Köstenberger 2013, 158. old.

is, mint egy bevezetésként.⁹ Viszont azt érdemes megjegyezni, hogy amíg a 13. fejezetben még jócskán találunk szinoptikus parallelt, addig a 14. fejezettől kezdődő rész kifejezetten jánosi. Egyediségét még emellett csak alátámasztja az a tény, hogy messze ez a leghosszabb imádság, amit Jézus szájából közölnek az evangéliumok. Az ésszerűség azt diktálja, hogy az imádságot úgy fogadjuk el, mint amit valóban Jézus mondott el legalább néhány tanítványa füle hallatára, és ennek nyomán került lejegyzésre.¹⁰

A teljes imádságot általánosan három részre szokták felosztani:¹¹ az 1–5. versekben Jézus magáért, a 6–19. versekben a tanítványaiért és a 20–26. versekben a későbbi követőiért imádkozik. Mégis az egész imádság egy egészként kezelendő, mivel szembeűnő az az egységesség, amelynek tematikáját Jézus az iránti vágya adja, hogy az Atya akarata teljesüljön be.¹² Mindenesetre a teljes, 14. fejezettől a 17. fejezetig terjedő szakasz hangulatát és bensőségességét megadja az, hogy az áruló Júdás már eltávozott Jézus és a tanítványai köréből, így Jézusnak alkalma nyílik átadni az instrukciókat azoknak a tanítványoknak, akik hűségesek maradtak hozzá, arra nézve, hogy miként kell élni és cselekedni a halála után, és azt követően, hogy Ő az Atyához megy. Ezeknek az instrukcióknak a végső eleme a főpapi ima, amivel nem csupán szóban, de gyakorlatban is tanította őket, ugyanis egy példát állít a tanítványok elé.¹³ Egyáltalán nem meglepő ez a fajta felépítés, ugyanis az Ószövetségben több helyen is találunk hasonlót. Jákób a fiaiától búcsúzik és miközben megáldja őket elhangzik egy rövid fohász.¹⁴ Mózes búcsúbeszédéhez és áldásához szintén társul egy imádság.¹⁵ Carson megjegyzi, hogy mind a zsidó, mind a hellenista irodalomban van példa arra, hogy a búcsúbeszédhez kapcsolódott egyfajta ima.¹⁶

Viszont nem csak az előző fejezetekhez kapcsolódik ilyen szorosan, mert maga az imádság már a passiótörténet előfutára is. Ennél fogva a szakasz egyediségét nem a formája, sem az irodalmi asszociációk adják meg, hanem Az, aki elmondta és az időpont, amikor mondta. Itt ugyanis egy ritka, futó bepillantást nyerhetünk Jézus gondolkodásába és arra nézve, hogy milyen perspektívából szemlélte a közelgő szenvedéseit, hogyan bízta magát az Atyára, még ebben a kritikus időpontban is.¹⁷ *„Az imádság megfogalmazására tett semmilyen kísérlet sem tudja visszaadni teljes mértékben annak fenséges, fennkölt, megindító és*

---

9. Uo. 140.old.

10. Uo. 158.old.

11. Pl: Köstenberger 2013, 157.o.; Keener 1993, 304-305.o.; Ernst 2011, 58-61.o.

12. Morris 1971, 716.old.

13. Keener 2012, 1050. old.

14. Genézis 49

15. Deuteronomium 32-33

16. Carson 1991, 550. old.

17. Köstenberger 2013, 158.old.

*mégis emelkedett, hangvételében egyszerre gyengéd és győzedelmes várakozással teli voltát.*¹⁸ Ezen belül maga az imádság egy jól körülhatárolható egységként jelenik meg, amely Bolyki megállapítása szerint a zsidó imádságirodalom úgynevezett „törvényszék előtti” imáival mutat rokonságot.¹⁹ Ez azért lényeges a számunkra, mert az ilyen jellegű imádságokban szerepeltek tanítói elemek is, azaz a hallgatóság számára is hordozott információt. Ebből kifolyólag érthetővé válik az írásba foglalásának alapja, valamint feljogosít bennünket arra, hogy ilyen jellegű kijelentéseket keressünk a szövegben. Tehát a tanulmány célja, hogy a főpapi imában messiási öntudatra utaló elemeket keressünk, itt nyeri el létjogosultságát.

4. A Krisztus fogalom János evangéliumában

A negyedik evangélium megemlíti az írásba foglaltatásának célját: „Ezek pedig azért írtattak meg, hogy higgyétek, hogy Jézus a Krisztus, az Istennek Fia, és hogy ezt hívén, életetek legyen az ő nevében.” (Jn 20,31). Ez a kijelentés nagyban megkönnyíti a könyv értelmezését, ugyanis maga a szerző ad útmutatást a teológiai irányultsága tekintetében, illetve az indíttatásának megnevezésével összefoglalja a mondandóját. Mindezt több szempont miatt is szükséges figyelembe vennünk. Először is a vizsgált perikópa, a főpapi imádság ebben a könyvben szerepel, és csak ebben a könyvben. Másodsorban azért is igen meghatározó a János evangéliumának summája, mert a fő tétele, amit szeretne a szerző, hogy az olvasóközönsége higgyen, ez: *Jézus a Krisztus*. A Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς²⁰ megállapítás hangsúlyozza, hogy az evangélium által bemutatott Jézus és az ószövetségi ígéretek alapján várt Felkent (Χριστὸς) egy és ugyanaz a személy. Ἰησοῦς (Jézus) és a Χριστὸς (Krisztus) között az ἐστὶν²¹ (létige, legegyszerűbb fordítása: *van*) mintegy egyenlőségjelként értelmezendő. Kruger szerint a fenti kijelentést csakis az Ószövetség által lefestett messiás-képre támaszkodva,

18. "No attempt to describe the prayer can give a just idea of its sublimity, its pathos, its touching yet exalted character, its tone at once of tenderness and triumphant expectation." Morris 1971, 716.old.

19. Bolyki 2001, 422. old.

20. A Görög Újszövetség B. F. Westcott és F. J.A. Hort által készített szövegkiadása (GNT_WH) és a 'D. Eberhard Nestle: Novum Testamentum Graece' (PWB, Stuttgart) is a fent idézet változatot közli, míg a Textus Receptus (TR) szövege szerint szerepel egy plusz „ó” határozott névelő, így „ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς”. Alapvetően a tulajdonnevek előtt nem használunk határozott névelőt. De ha nagyon ki akarja emelni a görög, akkor használhat, csak ez nem annyira az általános, hanem inkább a ritka használat. „A magyartól eltérőleg a görögben kiteendő a névelő általánosan ismert, vagy már előbb említett személyneveknél: ὁ Σωκράτης az az ismert, már említett Szókratész.” (Maywald et al. 2014) Lehetséges tehát határozott névelő, de nem szokványos. A két kifejezés között a különbség annyiban állhat, hogy hangsúlyozza a névelő, hogy "a Jézus a Krisztus", vagyis Jézust hangsúlyozza, de ez pusztán csak hangsúlyt jelöl, a jelentésben semmiféle változás nincs, a mondat ugyanazt jelenti mindkét esetben.

21. *praesens imperfectum indicativi activi sg. 3.*

illetve abból kiindulva lehetséges értelmezni.²² Sőt Kruger tovább megy, és erre alapozva feltételezi, hogy az evangélium célközönsége elsősorban a zsidóság, vagy zsidó prozelita közeg lehetett, akik az említett messiás-képpel, illetve az ahhoz fűződő eszkatológiával, váradalmakkal nagyon is tisztában voltak.

Ugyanezt a nézetet képviseli Carson is, aki szerint „a negyedik evangélium döntő kérdése tehát nem az, hogy „kicsoda Jézus?”, hanem, hogy „kicsoda a Messiás?”²³ Viszont érdemes azt megjegyezni, hogy Carson exegézise az adott mondat tekintetében nem teljesen helytálló. Az „Ezek pedig azért írtattak meg, hogy higgyétek, hogy Jézus a Krisztus, az Istennek Fia, és hogy ezt hívén, életetek legyen az ő nevében.”²⁴ mondatban ugyanis csak a célhatározói mellékmondatot értelmezi (hogy higgyétek, ἵνα πιστεύητε), és ebből következtet arra, hogy a hangsúly a *Khrisztoszra* (ὁ χριστός,) Krisztus személyére esik. És habár az említett mondatban a *hina-val* (ἵνα) kezdődő mondatrész valóban egy célhatározói mellékmondat, azt viszont Carson elfelejti megemlíteni, hogy a már korábban is említett kijelentés (*Jézus a Krisztus, Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ χριστός*) az egy ennek alárendelt tárgyi mellékmondatban szerepel, amit a *hoti* (ὅτι) vezet be. Ennek fényében a legegyszerűbb értelmezés alkalmazandó: az alany törekszik az első helyre, és az értelmezője csak utána állhat. Az alany: *Jézus* (Ἰησοῦς), és az értelmezője: *a Krisztus* (ὁ χριστός), valamint szintén értelmezője: *az Isten Fia* (ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ). Illetve még egy fontos alapelv van a mondat szavainak sorrendjében: a hangsúlyos szó törekszik előre, és mivel a *hoti* (ὅτι=hogy) után áll a Jézus, a kötőszó után az első helyen áll, vagyis egyértelműen ez a hangsúlyos szó.²⁵

Megállapíthatjuk tehát, hogy a helyes fordítás az, ahogyan korábban is idéztem, ami meghagyja a görögben szereplő szórendet a mondatban: „Ezek pedig azért írtattak meg, hogy higgyétek: Jézus a Krisztus, az Isten Fia”²⁶ Ezt a megállapítást csak tovább erősíti az, ha megnézzük a negyedik evangélium teológiájának központi üzenetét. János evangéliuma ugyanis mindent abból a szempontból közelít meg, hogy kicsoda Jézus.²⁷ Ez meglátszik már abban a tényben is, hogy a negyedik evangéliumban összesen 237-szer olvashatjuk Jézus nevét. Ez a szám messze felülhaladja az összes többi újszövetségi könyvben található előfordulását Jézus nevének.²⁸ Mindenesetre akár elfogadjuk Kruger és Carson álláspontját a mondat hangsúlyos helyét illetően, akár nem, a negyedik evangélium írója Jézus személyét a Krisztussal azonosítja. A negyedik evangélium

---

22. Az egyetemi előadás elérhető online az alábbi linken: <https://subsplash.com/+3c13/learn-about-rts/mi/+634a3bd> (letöltés dátuma: 2020.02.09)

23. Carson, Moo 2007, 268. old.

24. ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ

25. Bornemann, Risch 1999, 166-167. old.

26. Ezt a helyes szórendet közli a magyar nyelvű fordítások közül a Károli, illetve a RÚF, valamint az angol nyelvű fordítások közül a KJV és az ESV biztosan.

27. Morris 2001, 325. old.

28. Máténál 150-szer, Lukácsnál 89-szer, Márknál 81-szer szerepel Jézus neve.

a bevezetőt követően azonnal rátér az elbeszélésre, amelynek folyamatos szála és mozgatórugója a Krisztus személyének azonosítása.²⁹ Már az első fejezetben találkozunk *Keresztelő János* kijelentésével: *Ego uk eimi ho khrisztosz* (Ἐγὼ οὐκ εἰμι ὁ χριστός– *Én nem a Krisztus vagyok*) (Jn 1,20). Ez mindenféleképpen fontos kiindulási pont ahhoz, hogy vizsgálat tárgyává tegyük, Jézus rendelkezett-e ilyen krisztusi, felkent öntudattal, vagy a Messiás és a Názáreti személyének összefonódása későbbi teológiai koncepció.

5. A „messiási-fantomkép”

János evangéliumában a kezdetektől megfigyelhető a Jézust körülvevő emberek gondolkodásában egy olyan jelenség, amit úgy neveztem el: a „messiási-fantomkép”. A fantomkép egy azonosítandó személy fontos tulajdonságait lerajzolva, ábrázolva áll össze, és így segít az adott illetőt élőben felismerni. Ha ehhez hozzátesszük Barrett kijelentését, miszerint egy személyt be lehet azonosítani a jelleme, illetve a tettei alapján,³⁰ akkor máris közelebb kerülünk a „fantomképhez”. Nyilvánvalóan a Messiás esetében is ilyen jellegű azonosításról van szó. A negyedik evangéliumban úgy találkozunk a *Khrisztosz* (Χριστός) kifejezéssel, de még a héberből görögösített *Messziasz*-szal (Μεσσίας) is, mint ami a köznép szemében is egy ilyesfajta jól körvonalazott személyleírás, egyfajta „fantomkép.” Valahányszor előkerül a kifejezés azt láthatjuk, hogy az embereknek határozott elképzelésük volt a Krisztus személyét illetően, tudatában voltak az ismertetőjeleinek, valamint próbálták is beazonosítani őt. Ilyen próbálkozással találkozunk már az evangélium elején, a fent már említett helyen, amikor *Keresztelő Jánossal* igyekeztek azonosítani, de ő ezt határozottan elutasította.³¹ Ez jól látszik abból, hogy ezeket a kifejezéseket szinte kivétel nélkül a „ő” határozott névelővel erőteljessé téve írta le a szerző³², tehát a hangsúly a *Khrisztosz* (Χριστός) illetve a *Messziasz* (Μεσσίας) szavakon keresztül, magukon a fogalmakon túl, egy személyre mutat, akinek az ismertető jelei köztudottak és elterjedtek voltak.³³ De a határozott névelő használata nem csupán a mondanivaló hangsúlyozása szempontjából lényeges. A görög nyelvben a határozott névelőnek van úgynevezett egyéni jelentése, amikor valamely határozott, vagy már ismert tárgyat emel ki. Ez esetben tulajdonnevek mellett is állhat határozott névelő, amennyiben egy már említett, avagy általánosan ismert személyről van szó.³⁴ E két felhasználási mód közül a második különösen fontos és sokatmondó

29. Morris 2001, 329. old.

30. Barrett 1999, 19. old.

31. Ἐγὼ οὐκ εἰμι ὁ χριστός

32. ὁ Χριστός szerepel az alábbi helyeken: János 1,20; 1,25; 1,42; 3,28; 4,29; 7,26-27; 7,31; 7,41; stb...

33. A határozott névelő eredetileg mutató névmás volt, mint a magyar névelő is. Lásd: Maywald et al. 2014, 60. old.

34. Bornemann, Risch 1999, 170. old.

lehet számunkra. Ugyanis a negyedik evangéliumban az elejétől kezdve a fent említett módon találkozunk a Krisztus kifejezéssel.

Ebből kifolyólag kevésbé valószínű, hogy a már említett Krisztusra gondol, ugyanis ilyesfajta bemutatással nem találkozunk. Az általánosan ismert személyre való utalás viszont jól illeszkedik a „fantomkép-elméletemhez”. Így a *ho Khrisztosz* (ὁ Χριστός) kifejezés alatt nem csupán egy akármilyen felkentet kell érteni, hanem „A Felkentet”, vagy „*ama bizonyos Felkent*”-et, akit mindenki ismer. A *Felkent* kifejezés ilyesfajta használatából látszik a „messiási-fantomkép” létezése és közismertsége. Ezt csak tovább erősíti, ha megfigyeljük, hogy szinte kivétel nélkül, magyarázat vagy hozzáfűzött értelmezés nélkül állnak a fent említett kifejezések. Nem szerepel külön jelző, és ismertetőjegyek is csak ritkán kötődnek a kifejezéshez. Az első hely, ahol egy konkrét ismertetőjel kerül említésre a hetedik fejezetben szerepel,³⁵ viszont itt pont arra mutat rá az evangélista, hogy a Krisztus felismerése hogyan csúszott el a „fantomkép” egy félreértelmezett tulajdonságán. Tehát a szerző nem tartotta szükségesnek, hogy a Messiás jellemrajzát részletesen ismertesse, vagy felsorolja az attribútumait. Ehelyett bizonyos tulajdonságok alapján identifikálja Jézust Messiásként.

A *Messiás* fogalom értelmezésének és részletes magyarázatának a hiánya rávilágít arra, hogy az akkori hallgatóság, a célközönség számára ez teljességgel szükségtelen volt, ezért a szentíró nem is „vesződött vele”. Annál nagyobb energiát fektetett viszont abba, hogy az olvasóknak elősegítse Jézusnak a „messiási-fantomkép” alapján történő azonosítását.³⁶ Ennek a kitűnő alapot szolgáltatott Jánosnak az Ószövetséghez fűzött szoros viszonya. Az evangélium szövegében is erre tesz utalást, hogy a „fantomkép” Mózes és a próféták írása alapján épült fel. Fülöp így számol be: “Ὁν ἔγραψεν Μωυση̄ς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφη̄ται εὐρήκαμεν (Akit megírt Mózes a törvényben és a próféták, megtaláltuk!) (Jn 1,45). Barrett szerint nyilvánvaló, hogy jól ismerte az ószövetségi gondolatokat a Messiásról, és tudta, hogyan alkalmazza ezeket a tanításokat arra, hogy felismerje Jézust. Az általa ismert ószövetségi teológia fényében jutott arra a következtetésre, hogy Jézus nem más, mint a Krisztus.³⁷ A következőkben ennek a jellemrajznak a részleteit fogom megvizsgálni, hogy egy kicsit közelebbi betekintést nyerhessünk abba, hogy pontosan kivel is azonosítja János evangéliuma a názáreti Jézust.

6. A Messiás fogalma

A témában kettő szó szerepel, amelyek kulcsfontossággal bírnak: a *Krisztus* (Χριστός) és a *Messiás* (Μεσσίας, ἠΐψη), amelyek már korábban is említésre

---

35. Lásd: János 7,26–27

36. Carson, Moo 2007, 268. old.

37. Barrett 1999, 21. old.

kerültek. Ezek a kifejezések egymás szinonimái, a bibliai kontextusban ugyanaz a jelentésük és ugyanarra a személyre utalnak. Ez egyértelműen igaz a negyedik evangéliumra is, ahol azt láthatjuk, amint az egyik kifejezéssel magyarázza, értelmezi a másikat.³⁸ A *khrió* (χρίω, *felkenni*) igének nincs bizonyított külső görög kapcsolata, vagyis etimológiailag nem egy eredeti görög gyökből jön, hanem egy másik nyelvből jött, mert nincs olyan görög gyök, amiből levezethető lenne, nincs más szavakkal közös eredete. Átvett szó, ami nem görög eredetű, de a görög is használja.³⁹ A Krisztus a *másía* (מָשִׁיחַ) héber kifejezés szó szerinti fordítása, aminek az elsődleges jelentése az, hogy felkent. Az ige, amiből származik, gyakran feltűnik és nagyon változatos szövegekörnyezetben. A felkenetés alanyai lehettek tárgyak és emberek is, és a legtöbb esetben valamilyen funkcióval rendelkeztek a templomi kultusz liturgiájában, vagy a JHVH tiszteletben. Maga a felkent a felkenés által méltóságukba beiktatott személyek címe volt. Az Ószövetség többször is az éppen aktuális királyt jellemzi az *Úrnak felkentje*⁴⁰-ként, illetve a főpap és a papság is a felkenetés által léptek szolgálatukba.⁴¹ Ezek mellett egy perikópában⁴² a patriárákkal összekapcsolva említi a felkenteket, nagy valószínűség szerint az ósatyák prófétai szerepére utalva.⁴³ A héber ószövetségben összesen 39-szer fordul elő a *másía* (מָשִׁיחַ) kifejezés, amelyből mindössze kétszer fordítják Messiásnak⁴⁴, az összes többi helyen felkentről olvashatunk. A nagybetűs *Messiás* használata a fordításban ugyan előfeltételez egy bizonyos teológiai álláspontot – tudniillik, hogy az adott helyet Jézusra mutató, előre megírt próféciónak értelmezi⁴⁵ – mindazonáltal azon a tényen, miszerint a felkenetéshez és a felkenethez eszkatologiai váradalmak fűződtek már az ószövetségi időkben⁴⁶, nem változtat. Magához a *felkent* szóhoz, már a Dávid királyhoz szóló nátáni prófécia⁴⁷ kapcsán, hozzáarakódott az ígélet és a várakozás egy nagybetűs *Messiás* után.⁴⁸ A királyi *Messiás* képe mellett megjelent a papi *Messiás*, és a prófétai *Messiás* utáni várakozás is⁴⁹ Ez következik abból, hogy a melléknévi használatától függetlenül, maga a felkenetés aktusa a

38. Lásd: János 1,41

39. Beekes 2010, 1650. old.

40. Vö.: 1 Sámuel 24, 7-11; 2 Sámuel 1,16; Zsoltárok 18, 51

41. Vö.: Leviticus 4, 3

42. Lásd: Zsoltárok 105, 6-15

43. Carson 1991, 156. old.

44. A Dániel 9,25-26 versekben Messiás-fejedelem, illetve Messiás szerepel a magyar Károli fordításban is, illetve az angol King James Version-ben is. Ellenben a RUF egyszerűen felkentet ír, illetve az angol ESV is az említett esetekben anointed-nek, azaz felkentnek fordítja.

45. Ezt a nézetet fogadom el én is, de a tárgyalt téma szempontjából ez a kérdés irreleváns.

46. Kálvin 2011, 56. old.

47. Lásd: 2 Sámuel 7, 12-16

48. Kálvin 2011, 56. old.

49. Carson 1991, 143. old.

kiválasztás és a felszentelés eszközéül szolgált⁵⁰, vegyük példaként Áron papot,⁵¹ Dávid királyt,⁵² vagy Elizeus prófétát⁵³.

Ennek a *másia* (ἡΨη) szónak a görög megfelelője, szó szerinti fordítása a már korábban említett *khrió* (χρίω) igéből származó *khrisztosz* (χριστός), amit megtalálunk a Septuagintában. Ezt a kifejezést azután az újszövetségi szentírók egyértelműen Jézus személyére vonatkoztatták és úgy alkalmazták. Ebből kifolyólag, a *khrisztosz* (χριστός) szót átvette a magyar nyelv is, és a magyar fordítású bibliákban *Felkent* helyett egészen egyszerűen Krisztust olvashatunk.

A judaizmus is sok érdekes ténnyel is szolgál a messiást illetően. A zsidó kegyességben a törvény irányába billent el a mérleg, és a messiás ígérete háttérbe került, ugyanakkor a keresztyén gondolkodásban a Tóra jelentősége csökkent szinte minimálisra, amely részben érthető az Újszövetség törvényre vonatkozó tanítása fényében. A mai keresztyén gondolkodásban megfigyelhető, hogy a törvény kapott egy negatívabb felhangot. Az első zsinat határozata, miszerint a pogányoknak nem kell minden mózesi törvényt betartani, majd Pál megnyilatkozásai a leveleiben⁵⁴ valóban azt sugallhatják, hogy a törvény elavult és Krisztus követőinek nem kell foglalkozni vele.⁵⁵ A Messiás fogalmának megértéséhez azonban nem árt az előítéletektől megszabadulni, és szembesülni azzal, hogy a hitű zsidók a Tórára nem úgy tekintettek, mint egy teherre, hanem szerették és gyönyörködtek benne. A zsidók számára a sínai-hegyi Tóra többet jelentett, mint pusztán betartandó köteleességek gyűjteménye. Számukra ez volt az Isten kinyilatkoztatása, amelyet kegyelmesen közölt a választott népével, amelyben benne foglaltatott az élet rendje. A Tórában megnyilatkozik Isten bölcsessége is, amely által megteremtette a világot. „*Ezért a Tóra magában foglalja az eget és a földet, és meghatározza minden ember életét, annak minden egyes rezdülésével.*”⁵⁶ A Tórára, illetve a Sínai-hegyen kapott kijelentésre úgy tekintettek, mint ami önmagában bőségesen elég arra, hogy megismertesse Isten akaratát az emberekkel.

Ebből kifolyólag nem meglepő, hogy a zsidók által nem kis becsben tartott Tóra meghatározó tényezőként jelenik meg a Messiás személyével kapcsolatban is. A rabbinikus irodalomban a Messiás személyére úgy tekintettek előre, mint aki a Tórát magyarázza, illetve valahogyan megújítja azt. Moses Ben Maimon rabbi például – habár nagyon keveset ír a Messiásról és a messiási korról⁵⁷ – azt mondja róla, hogy „Beül a királyi trónjába és saját törvénykönyvet ír, azon

---

50. Carson 1991, 156. old.

51. Lásd: Exodus 29, 7

52. Lásd: 1Sámuel 16,1–13

53. Lásd: 1Királyok 19,16

54. v.ö.: Róma 7,6; Galata 3

55. Stuhlmacher a törvény negatív torzképéről beszél. Lásd: Stuhlmacher 2017, 252. old.

56. Stuhlmacher 2017, 110. old.

57. Saphiro 2004, 136.o.

kívül, ami az atyáknak adatott.” és „Izráelt kényszeríteni fogja, hogy engedelmeskedjen ezeknek a parancsolatoknak.”⁵⁸ A ‘papi ajándék’ nevű kommentár írja azt, hogy: „*A Messiás-Király világosan feltárja előttük a Tórát és azokat a tévedéseket, amikbe eddig beleestek.*”⁵⁹ Mózes első könyvében, ahol Jákób megáldja Júdát, szerepel a חֻקֵי (hokak) héber igének a particípiuma, amit törvényadónak lehet fordítani. A judaizmusban ez alapján is a törvényadó messiásra következtettek. A messiási váradalomban olyan kép rajzolódik ki Isten felkentjéről és az őt kísérő korszakról, mint ahol a törvény világossá válik meg fogja magyarázni, esetlegesen egy új vagy megújított törvényt fog adni Isten népének. A Messiás törvényadó, illetve a törvényt magyarázó jelleme legmeghatározóbban Mózes személyétől indítatva jelenik meg a zsidó várákozásban.

Abban a kérdésben, hogy a messiás új törvényt ad-e, vagy a régit magyarázza helyesen, és azt állítja helyre, nincs egyetértés a zsidó írásmagyarázók között.⁶⁰ A már említett Moses Ben Maimon rabbi saját írásaiban is kettősség található, mert egyrészt azt írja 13 dogmájában, hogy a „Ez a Tóra nem változik meg, és a Teremtő – áldott legyen a neve – nem vezet be semmilyen más Tórát”,⁶¹ másrészt a Királyok rendelkezései című munkájában viszont azt írja, hogy a királyként felkent Messiás ül a királyi trónusán és megírja magának a Törvény könyvét azon kívül, amit atyáink kaptak. Látható tehát egyfajta szoros ragaszkodás a Tórához, ami megmarad a Messiás személyével kapcsolatban is. Ezért a judaizmusban a Messiás, tevékenységét illetően úgy jelenik meg, mint aki az Isten törvényével tökéletes összhangban van, az esetleges elhajlásokat helyreállítja, megújulást hoz, emellett még jobban kifejti, sőt a törvényt értelmezve ki is egészítheti, újat is vezethet be. Összességében azt látjuk, hogy a judaizmuson belül nem teljesen egységes a kép a Messiás személyét illetően. Viszont közös pontként megállapítható, hogy mindegyik elképzelés szorosan fűződik Mózeshez, illetve a Tórához. Mivel a törvény is és Mózes személye is igen meghatározó helyen szerepeltek a rabbinikus gondolkodásban, ezért egyáltalán nem meglepő, hogy a várt Messiást is hasonló tulajdonságokkal képelték el.

7. A Messiás mózesi analógiája

A negyedik evangélium Jézus Krisztus kapcsán sokszor kimondatlanul is, de vissza-visszaütal Mózes személyére. A judaizmusból idézett szövegek is abba

58. "sit on his kingly throne and write for himself a Book of the Law in addition to the Law given to our Fathers" and "He will compel Israel to obey these commandments". Santala 2002, 120. old.

59. Santala idézi: Santala 1999, 50. old.

60. Saphiro 2004, 121.o.-tól

61. "This Torah will not be changed nor will the Creator - may he be blessed - institute any other Torah." Santala 2002, 120. old.

az irányba vezetnek, hogy az ő személye megkerülhetetlen a Messiás személyének megállapításához és tulajdonságainak megismeréséhez. Ez különösen igaz a negyedik evangélium esetében, a szerző Ószövetséghez fűződő szoros viszonyából kifolyólag. János evangéliumán belül, magának az imádságnak a szövege is több ponton kapcsolódik Mózeshez. Helytállónak tűnik Bolyki megállapítása, miszerint a búcsúbeszédnek egész szakasza a testamentum műfajához tartozik, ami alatt szent emberek haláluk előtti spirituális végrendeletét érti.⁶² Az, hogy az egész fejezet a végrendelet műfajához közelít, az áldásokban és a jókívánságokat kifejező imádságban látszik meg a legeggyértelműbben.⁶³ Ezek a motívumok a hallgatóság elé idézik a Deuteronomium végéről Mózes halála előtti énekét, és áldását Izráel tizenkét törzse felé.⁶⁴

Tehát a főpapi ima már a formájával és struktúrájával Mózesre utal. Hasonló eredményt mutat a szövegben felmerülő tematikai motívumok vizsgálata. Van olyan kutató, aki kimondottan az *Exodus 19-20-hoz* íródott *Palesztinai Targum*, a *Cairo Geniza* kéziratának motívumaival köti például össze,⁶⁵ tehát mind a törvényhez, mind Mózes személyéhez kapcsolja az imádság tartalmát. Korábban említettem az imádságról, hogy a negyedik evangélium summáriumaként értelmezhető a felsorakoztatott teológiai témák miatt. Keener állítása szerint ezek legnagyobb része általános zsidó motívumok visszatükröződése, mint például Isten népének egysége és kiválasztás tudata, az ő szeretetük Isten iránt, Isten dicsősége és az engedelmesség Isten üzenetének és különösen is Isten szolgájának vagy az Ő képviselőjének.⁶⁶ Ez utóbbi az igazán fontos most a számkra, mert az Isten szolgája elsősorban Mózesre utal a zsidó tradícióban. Az Ószövetség ugyan Mózesen kívül másra is használja ezt a titulust, úgy mint a pátriárkákra, és prófétákra,⁶⁷ de Mózes kiemelkedik közülük. Young a mellett érvel, hogy Mózes a közvetlen kijelentése révén egy egészen egyedi helyet foglal el az ószövetségi alakok közt. Minden prófétát Mózes alá sorol be.⁶⁸ A judaizmus felé tett kitekintés során is azt láttuk, hogy Mózes alakja különösen meghatározó volt, a zsidóság hitében a legnagyobb tiszteletnek örvendő személy, mondhatni az Ószövetség kulcsfigurája. Ez a jelenség főleg Mózes Isten előtti funkciójából, a Tőle kapott szolgálat különlegességéből fakad. Tevékenységét nem lehet besorolni egyik csoportba sem, amelyek az idők során intézményesített rendszert kaptak, tehát sem a papi, sem a prófétai, sem a lévítai, sem egyéb szolgálati kör nem fedi le teljesen a Mózes által ellátott feladatokat. Young definíciója segít egy kicsit közelebb bennünket, miszerint: „*A Deuteronomium tanítása*

---

62. Bolyki 2001, 422. old

63. Keener 2012, 1050. old.

64. Deuteronomium 32-33

65. Keener hivatkozik Marzottora: Keener 2012, 1050. old.

66. U.o. 1050. old.

67. Exodus 32, 13; Zakariás 1,6

68. Young 1983, 54.o.

szert a próféták olyan emberek voltak, akiket Isten emelt ki, akiknek a szájába Isten a saját beszédét helyezte, és akik ezeket a beszédeket kijelentették.”⁶⁹ Mózes tevékenysége a prófétai szolgálattal áll legközelebbi viszonyban, elhívása és küldetése elsősorban prófétai jellegzetességeket mutat. Bándy felhívja a figyelmet, hogy akár a már említett törvényadásra gondolunk, akár az egyiptomi kivonulásra vagy a pusztai vándorlásra, mindig azt látjuk, hogy Mózes isteni üzenetet közvetít a nép felé.⁷⁰ Ő volt az, aki által kapták a törvényt, a parancsolatokat és rendelkezéseket.⁷¹ Mégis több volt, mint próféta. Ez kiderül abból, hogy egyedül Mózes volt az, akivel az Úr beszélt színről színré, amint szokott ember szólagi barátjával (2Móz 33,11). Ezt maga Jahve (יהוה) is érvként alkalmazza, hogy szembe állítsa és fölé emelje Mózeszt a többi prófétának.⁷² Az említett perikópában a prófétáknál előrébb rangsorolt tisztségre az *ebed* (עֶבֶד – szolga) kifejezést alkalmazza.⁷³ Ebből következtethetünk arra, hogy amikor János evangéliumában, a főpapi ima szövegében, ha nem is kimondva, de utalás szintjén megjelenik az *ebed Jahve* (יהוה עֶבֶד – Isten szolgája)⁷⁴, akkor az elsődleges asszociáció Mózes személyére esik. Tekintetbe véve, hogy az imádságban tanítói szándék is húzódik – amire utaltam korábban a „törvényszék előtti ima” rokoni szála kapcsán – valószínűnek tűnik, hogy Jézus a saját messiási voltát fejezte ki a mózesi analógiát alapul véve.

Köstenberger a főpapi ima kapcsán összegzi János tanítását Jézusról, mint Istentől küldöttről. Az alábbi tíz pontba szedi az erre utaló motívumokat:

1. Dicsőséget és tiszteletet szerez annak, aki elküldte
2. Az elküldőjének akaratát cselekszi, és az általa rábízott munkát végzi
3. Az elküldő szavait közvetíti
4. Felelősséggel tartozik az elküldőjének
5. Tanúskodik az elküldőjéről
6. Tökéletesen képviselni az elküldőjét
7. A ráruházott hatalmat gyakorolja
8. Közvetlenül, bizalmasan ismeri küldőjét

69. „The prophets, so Deuteronomy teaches, were men raised up of God, in whose mouth God's word had been placed, and who uttered that word.” Young 1983, 13.old.

70. Bándy 2010, 121. old. Itt Bándy kimondotta a jahvista forrás elméletét alapul véve és csak arra korlátozva teszi a megállapítását, amivel nem értek egyet, de a Pentateuchos hagyomány anyagának vizsgálata túlságosan terjedelmes, mintsem hogy ebben a dolgozatban kitérhetnék rá, és a vizsgált kérdés szempontjából is irreleváns.

71. Lásd: Nehémiás 9, 13–14

72. Lásd: 4Móz 12,6–8

73. Lásd: 4Móz 12,7: לֹא־כֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה

74. Jézus az imádság alatt sokszor megemlíti az Atyától kapott szolgálatát, feladatát. 2. versben hatalommal felruházásról, 4. versben munkával megbízásról, 8. versben beszéd rábízásáról szól, amelyek Isten szolgájának jellemzői.

9. Közeli kapcsolatban legyen az elküldőjével

10. Az elküldőjének példáját kövesse⁷⁵

Ezeket a jellemzőket Köstenberger annak bizonyítására használja, hogy Jézus Istentől származó küldetéssel rendelkezett, és ebben példát adott a tanítványai számára is. Tény, hogy a tanítványok útbaigazítása a búcsúbeszédnek egyik fő motivációja, ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a felsorolt jellemzők mindegyikét megtaláljuk Mózesnél. Tehát a saját küldetésének értelmezése ebben az esetben alapul veszi Mózes szolgálatát.

A következőkben vegyünk sorra hét olyan konkrét utalást a főpapi ima szövegéből, amelyeket mind Mózesre, mind Jézusra lehet vonatkoztatni. Az alábbi táblázatban összevetem azokat a kifejezéseket, amelyek megtalálhatóak a főpapi ima szövegében, és Mózesrel kapcsolatban a Septuagintában is:

tulajdonság	kifejezés	Mózes	igehely	Jézus	igehely
Isten küldte	ἀποστέλλω	„elküldelek téged...”	2Móz 3,10	„Te küldtél engem.”	Jn 17,8b
a megbízott munkának a végzése	ποιέω	„cselekedék Mózes, a mint parancsolta az Úr”	2Móz 7, 6	„a munkát, amelyet reám bízta, hogy végezzem”	Jn 17,4b
rábízott emberek	ἀνθρώποι/ λαός	„az én népemet”	2Móz 3,10	„az embereknek, akiket e világból nekem adtál”	Jn 17,6a
rábízott beszédek	ῥῆμα	„...adod majd az én beszédeimet”	2Móz 4,15	„ama beszédeket, amelyeket nekem adtál”	Jn 17,8a
Isten kijelentése az emberek számára	φανερώω/ ἀναγγέλλω	„hogy megjelenjék nektek az Úr beszédét”	5Móz 5,5	„megjelentettem a te nevedet”	Jn 17,6a
munka teljesítése	τελειώω/ ποιέω	„...amelyeket véghez vitt Mózes”	5Móz 34,12b	„elvégeztem a munkát...”	Jn 17,4a
Isten dicsőítése	δοξάζω	„...én Istenem, őt dicsérem”	2Móz 15,2	„Én dicsőítettem téged...”	Jn 17,4

1. táblázat

75. Köstenberger 2013, 159.old.

Jézus egyértelműen beszélt arról, hogy az Atya küldte el és ez a motívum az imádságon belül is visszaköszön. János evangéliumában 31-szer szerepel a küldött kifejezés, olyan jelentéstartalommal, amivel Jézus a saját szerepkörét határozza meg. Ahogyan Mózes esetében is az Istentől való kiküldetés alapozta meg személyének a tekintélyét, ugyanígy hivatkozik Jézus is a saját esetében az indíttatásra. Ehhez szorosan fűződik az Istentől kapott feladat, vagy munka, amit a szolga hűségesen végez. Mózes cselekedetei mögött az Úr parancsolata húzódik meg, az, ami befolyásolja tetteit. Ugyanezt látjuk Jézus esetében is, aki a negyedik evangéliumban különösen is hangsúlyozza, hogy nem a saját akaratát cselekszi. Ennek a megbízatásnak az egyik fontos része, hogy Isten rájuk bízta az emberek egy kisebb-nagyobb csoportját. Ez Mózes esetében Izráél népét jelentette. Az ő feladata volt nép vezetése, oltalmazása. A két különböző kifejezés használata ebben az esetben nem érdekes számunkra, mivel mind a kettő kifejezi azt, hogy adott emberek csoportja lett rájuk bízva. Mégis a Jézusra bízott emberek meghatározása már nehezebb feladatnak bizonyul. Lindars megjegyzi, hogy bizonyos értelemben minden ember Istenhez tartozik, mivel Ő a teremtőjük.⁷⁶ Ezzel összhangban áll a *minden test* kifejezés a második versben, amit a zsidóságon belül gyakran használtak, és az egész emberiséget értették alatta.⁷⁷ Viszont egyértelmű a szövegben lévő korlátozás, hogy az Atya nem minden embert adott oda neki. Lehet úgy értelmezni, hogy ez csupán a tanítványok körét takarja, de sokkal meggyőzőbbnek tűnik Bolyki megállapítása, miszerint ezek mindazok az emberek, „*akik hisznek a Jézus által hirdetett ígéknek, és engedelmeskednek azoknak.*”⁷⁸

Amellett, hogy Isten bizonyos embereket rájuk bízott, közös az is, hogy a saját beszédeinek tolmácsolásával is megbízta őket. Ez a kettő összefügg, mert nem csupán az emberek védelmezése, a felettük való felelősség vállalás volt a küldetés része, hanem az is, hogy az adott közösséghez eljusson az Isten beszéde. A mennyei üzenet továbbítása, az Úr akaratának megismertetése az emberek csoportjával ugyanolyan hangsúlyos Mózes és Jézus esetében. Young megjegyzi, hogy a sínai-hegyi kijelentés bőségesen elég volt, hogy megismerjék Istennek az akaratát.⁷⁹ De a kijelentésen belül is a legfontosabb, hogy Istent magát jelentsék ki, Őt ismertessék meg a rájuk bízott emberekkel. Jézus úgy írja le a szolgálatát a tanítványoknak, mint Isten nevének kijelentését a számukra.⁸⁰ A táblázatban szerepel két görög kifejezés is a kijelentésre (*φανερῶω/ἀναγγέλλω*), amelyből az első található a főpapi ima szövegében, amit Mózesre viszont nem alkalmaz az LXX szövege. Ezzel kapcsolatban érdemes figyelembe venni Bolyki exegézisét, miszerint a *φανερῶω* (*faneroó*) ige „*nem egyenlő a Kijelentés-adással, inkább látásra,*

76. Lindars 1986, 521. old.

77. Carson 1991, 555. old.

78. Bolyki 2001, 427. old

79. Young 1983, 20.old.

80. V.ö.: János 17,2-3; 17,6; Lásd még: Köstenberger 2013, 162.old.

*mint hallásra asszociál, de rokon értelmű a Kijelentéssel.*⁸¹ Viszont figyelembe kell venni, hogy „Valakinek a nevét megjelenteni ószövetségi gondolat, magának a nevet hordozó személynek bemutatását jelenti”⁸², ami miatt máris közelebb kerül Mózeshez a tevékenység. Valamint azt is látni kell, hogy a Mózes esetében használt ἀναγγέλλω (*anangelló*) kifejezéshez nagyon közelálló ἀπαγγέλλω-t (*apangelló*) használja Jézus magára közvetlenül az imádság előtt.⁸³ Mivel az imádságban rendre visszautal a búcsúbeszédben szereplő tanításokra, ezért nem kizárt, hogy ebben az esetben is ez történik. Mindenesetre nincs okunk arra, hogy egymástól nagyon eltérően értelmezzük a két igét.

E három – a rájuk bízott emberek, a rájuk bízott beszéd és Isten kijelentése feléjük – tehát Mózes és Jézus isteni küldetésének közös pontjai. Jézus életében ennek csúcspontjaként, a földi szolgálatának lezárulásakor hangzik el az imádság. Ezért nagyon hangsúlyos Jézus szájából a *teleiósasz* (τελειώσας),⁸⁴ befejezett alakja, ami arra utal, hogy ez a munka teljesítve lett. Mózes esetében is *aoristosban* szerepel, de egy másik, egyszerűbb ige. Amíg a *poiéō* (ποιέω) egyszerűen *tenni-t, csinálni-t* jelent, addig a Jézusnál alkalmazott *teleiō* (τελειόω) sokkal gazdagabb jelentéstartalommal bír. Nem csak úgy fordíthatjuk, hogy befejez, hanem úgy is, hogy tökéletessé tesz, vagy teljessé tesz. Ebben a jelentésében a LXX a papok felszentelésére is ezt az igét alkalmazta. Ezen a ponton Jézus jóval túlmutat Mózes személyén, és már előre utal az áldozatra, amit maga készült bemutatni a kereszten, engesztelés gyanánt a neki adott emberek bűneiért.

A *doxadzó* (δοξάζω – *dicsőít*) ige pedig az egész küldetést felöleli. Végző soron ebből indul ki, és ez a fő célja is a megbízatásnak. A fontosságát jelzi, hogy az imádságot rögtön a dicsőség témájával indítja Jézus. Ezt a dicsőítést elsősorban az Isten iránt tanúsított engedmességükkel vitték véghez. Jézus arra hivatkozik, hogy azzal dicsőítette meg az Atyát, hogy elvégezte a rá bízott feladatot.⁸⁵ De Jézus esetében itt is többről van szó, ebben a kérdésben is tovább lép Mózesnél, hogy felmutassa saját messiási mivoltát. Kálvin szerint itt azt jeleníti meg, hogy „*kölcsönösen világít egymásra saját dicsősége és az Atyáé.*”⁸⁶ Ezt a csúcspontot csak tovább fokozza az a paradox jelenség, hogy Jézus megdicsőülése az elárulásával, meghurcoltatásával és a leggyalázatosabb halálnem elszenvedésével kezdődik el.⁸⁷ Láthatjuk, hogy Jézus erőteljesen utal Mózesre a saját küldetésének meghatározása és kijelentése

---

81. Bolyki 2001, 427. old

82. U.o. 427. old

83. Lásd: János 16,25

84. *participium aoristi activi singularis nominativus (masculinum)*

85. A 4. vers elejének szó szerinti fordítása: Én megdicsőítettek téged a földön, beteljesítvén a munkát...

86. Kálvin 2011, 181. old.

87. Bolyki 2001, 427. old

közben, mindazonáltal beigazolódik az, amit Stuhlmacher is kifejt, miszerint „Jézus minden sémát szétfeszít”, így a mózesi analógiát is.⁸⁸

8. Összegzés

A negyedik evangélium, azon belül is a 17. fejezet vizsgálata során arra a kérdésre szerettem volna választ kapni, hogy az imádság szerzője, Jézus miként tekintett magára. Elsősorban azokat az utalásokat figyeltem meg, amelyek a saját küldetésére irányultak. A vizsgálathoz először szükséges volt megállapítani, hogy a kijelölt szakasz alkalmas-e arra, hogy ilyen jellegű információkat próbáljak meg kinyerni belőle. Ezért foglalkoztam a szöveg tágabb és szűkebb kontextusának megismerésével. Másodszor szükséges volt tisztázni, hogy milyen kritériumok alapján dönthető el, hogy Jézus messiási öntudattal rendelkezett-e vagy sem. Ennek érdekében áttekintettem, hogy miként használja az evangélium a Messiás és Krisztus kifejezéseket, illetve az evangélium háttérét jelentő ószövetségi és judaista elképzeléseket is a Messiás személyét illetően. Ezek mindegyikében közös pontként szerepelt Mózes alakja, akinek a tulajdonságait és jellemzőit általában kivetítették a *Felkent*-re is. Ezért a végső fázisban azt vizsgáltam meg, hogy a negyedik evangéliumban, valamint Jézus szavai mögött a főpapi imában feltételezhetünk-e burkolt utalásokat Mózes személyére. Az eredmény azt mutatja, hogy erre igen nagy a valószínűség. János evangéliuma gyakran utal az Ószövetségre, és nem feltétlenül idézet formájában. Jézus szavai arról árulkodnak, hogy jól ismerte Mózes alakját, és az imádság megfogalmazása is több helyen a hallgatóság elé idézte az *Isten szolgáját*. A János 17-ben és a Septuagintában használt görög kifejezések összehasonlítása, ugyanezt az eredményt mutatta fel. Megállapítható tehát, hogy Jézus az Ószövetségben és a judaizmusban is megjelenő mózesi analógiát, illetve a Tórához kötődő jellemzőit alkalmazta annak érdekében, hogy a hallgatósága felé kifejezze Ő maga a megígért Messiás. Ezt még jobban alátámasztja az, hogy az előzetes váradalmak által generált sémákba nem illeszthető be teljes mértékig Jézus alakja. Látszólag Ő maga is úgy használja az analógiát, illetve az utalásokat, hogy nem csupán „megidézi” Mózes alakját vagy a törvényeket, de túl is mutat rajtuk. Ezáltal bizonyítja, hogy Istentől származó küldetéssel bír, melynek célja, hogy az Atya által rábízott embereket megváltsa, és megtartsa. Ezért a célért, és a munka eredményességéért a legnagyobb áldozatot is hajlandó volt meghozni, saját életét tudatosan feláldozta, hogy bűnbocsánatot szerezzen az övéinek. Különleges küldetése mellett, Jézus nagysága is kirajzolódik a hallgató előtt, megidézve és beteljesítve a Mózesnek adott isteni ígéretet: támasztott prófétát az Úr.

---

88. Stuhlmacher 2017, 117. old.

Felhasznált irodalom

- Barrett, M. P. V. (1999) *Beginnig at Moses*. Ambassador-Emerald International, Belfast
- Bándy Gy. (2010) *Az Ószövetség teológiája*. SJE-RTK, Komárno
- Beekes, R. (2010) *Etymological Dictionary of Greek*. Brill, Leiden, Boston
- Bolyki J. (2001) „Igaz tanúvallomás” – Kommentár János evangéliumához. Osiris Kiadó, Budapest
- Bornemann, E.; Risch, E. (1999) *Görög nyelvtan*. Lexika Tankönyvkiadó, Székesfehérvár
- Carson, D. A.; Moo, D.J (2007) *Bevezetés az Újszövetségbe*. KIA, Budapest
- Carson, D. A. (1991) *The Gospel According to John*. APOLLOS, Leicester
- English Standard Version (2001) Good News Publisher
- Ernst, J. (2011) *János, Egy teológus portréja*. Kairosz, Budapest
- Karasszon István: <https://www.youtube.com/watch?v=kws0TeOfaOs&t=2660s> (letöltés dátuma: 2020.03.21.)
- Kálvin J. (2011) *János Evangéliuma magyarázata I-II. Kötet*. Kálvin Kiadó, Budapest
- Károli Gáspár (2011) *Magyar Bibliatársulat*, Budapest
- Keener, C. S. (2012) *The Gospel of John, vol. One-Two*. Baker Academic, Michigan
- Keener, C. S. (1993) *The IVP Bible Background Commentary*. Inter Varsity, Illinois
- King James Version (KJV)
- Köstenberger, A. J. (2013) *Encountering John, The Gospel in Historical, Literary, and Theological Perspective*. Baker Academic, Michigan
- Kruger, Michael J. <https://subsplash.com/+3c13/learn-about-rtts/mi/+634a3bd> (letöltés dátuma: 2020.02.09.)
- Lindars, B. (1986) *The Gospel of John*. Eerdmans, Michigan
- Maywald J.; Vayer L.; Mészáros E. (2014) *Görög Nyelvtan*. ELTE Eötvös József Collegium, Budapest
- Morris, L. (2001) *Az Újszövetség teológiája*. KIA, Budapest
- Morris, L. (1971) *The Gospel According to John*. Eerdmans, Michigan
- Nestle, D. Eberhard: *Novum Testamentum Graece* (1950) Privileg. Württ. Bibelanstalt, Stuttgart,
- Santala, R. (1999) *A Messiás az Ószövetségben*. Keresztyén Segítség Hídja, Budapest
- Santala, R. (2002) *The Midrash of the Messiah*. Tummavuoren Kirjapaino Oy, Heinola
- Saphiro, M. B. (2004) *The Limits of Orthodox Theology*. The Littman Library of Jewish Civilization, Oxford
- Stuhlmacher, P. (2017) *Az Újszövetség Bibliái Teológiája*. Kálvin Kiadó, Budapest
- Szinopszis, Máté, Márk, Lukács és János evangéliumának párhuzamos szövege (2007) Kálvin Kiadó, Budapest
- Tenney, M. C. (2012) *Újszövetségi Bevezető*. KIA, Budapest
- Young, E. J. (1983) *My Servants the Prophets*. Eerdmans, 1983
- Westcott, B. F. & Hort, F. J. A. (GNT_WH)